

■ ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

พวกเราเดินทางไปยังหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามคำเชิญชวน...ให้ชุมชนได้เลี้ยงดูปู่เสือ

ในช่างงานสืบสานตำนานช่วงต้นเดือนเมษายนที่ผ่านมา เด็กตัวเล็ก ๆ ทั้งชายและหญิงในนาม 'กลุ่มเยาวชนคนกล้า' 30 คน ได้เข้ามาร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมแห่งชนชาติให้คนเชียงใหม่ ได้ชื่นชมการแสดงลวดลายศิลปะไทยใหญ่ เสร็จจากงาน คุณลุง คันตวงศ์ หลงใบ และคุณหญิงบุทร ผลมาก ที่นำกลุ่มเด็ก ๆ มาชวนให้ไปเยี่ยมเยียนที่บ้านสบป่อง

แม่โตะกินข้าวตัวอื่น ๆ จะเป็นโตะที่ชาวบ้าน ทำกันเองมาถวายวัด โตะกินข้าวตัวนี้ ชาวบ้านหามา ด้วยความคิดว่าจะถูกใจคณะผู้มาเยือนที่สุด

แม่เฒ่าวาดลวดลายเต็มทีกับเพื่อนแม่เฒ่า อีก 3 คนอย่างถึงอารมณ์

ประเพณีการต้อนรับ

พวกเรารับคำชวนแล้ว ก็ชักชวนกันมาได้ในราว 30 คน นั่งรถยนต์ตามถนน อันคดเคี้ยวสองข้างทางไม่ป้ายันเรียงเสียดแน่น จนมาถึงบ้านสบป่อง ต.ปางหมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในหุบเขา ที่ราบอันน้อยนิดถูกบุกเบิกเป็นผืนนา สีเหลืองเล็ก ๆ ไล่ระดับลดหลั่น ประดุจดั่งศิลปะบนผืนดินตัวบ้านมุงใบตองตั้งสลับสังกะสี เรียงรายเป็นกลุ่มอยู่บริเวณตีนดอย มองสูงขึ้นไปเป็นสีเขียวของผืนป่าอันสมบูรณ์

เดินเลียบลำเหมือง (รางรินส่งน้ำเข้านาของระบบเหมืองฝาย) ขึ้นดอยระหว่าง ผืนนา กับหมู่บ้าน ชั่วอึดใจก็เข้าเขตวัดสบป่องอันเป็นแบบฉบับศิลปะไทยใหญ่ เป็น ศาลาไม้ยกสูง หลังคามุงสังกะสี มีลวดลายฉลุ ที่เรียกว่า 'ปานชอย' ประดับตกแต่ง หน้าจั่วเชิงชาย ในตัวศาลาเป็นโถงกว้าง ด้านบนสุดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ศิลปะแบบไทยใหญ่และแบบรัตนโกสินทร์ ที่คณะผ้าป่าจากกรุงเทพฯ นำมาถวาย ดูแปลก แตกต่าง แต่ก็ถูกนำมาวางผสมผสานกันได้ดี

ลีลาการฟ้อนดาบของสมาชิกกลุ่มเยาวชนคนกล้า บ้านสบป่อง

กลุ่มผู้มาเยือน ถูกเชื้อเชิญให้นั่งล้อมวงรอบโต๊ะกลมที่วางอยู่บนพื้นศาลาวัด อาหารถูกกล่าเสียงมาไม่ขาดสาย ทั้งน้ำพริกถั่วเน่า (ถั่วเหลืองหมัก) ผักพื้นเมืองทั้งสดและนึ่ง แกง ขนมห้วยทมิฬ (คล้ายข้าวเหนียวแก้วใส่กะทิ) เป็นอาหารพื้นบ้านที่ปรุงแบบง่าย ๆ บรรดาแม่บ้านเดินไปเดินมา คอยถามคอยเติม พวกเราบอกว่ายังมีอยู่เลย ก็ขอเติมให้ได้ ตะโกนกันโหวกเหวก เงอะ ๆ เงิน ๆ

หลังจากเริ่มต้นเอร็ดอร่อยไปได้สักชั่วครู่ เสียงฆ้องกลองดังเป็นจังหวะโหม่งตึงโหม่ง โหม่งตึงโหม่ง เราใจเด็กชายตัวเล็ก ๆ อายุอานามราว 6-10 ปี แต่งชุดไทยใหญ่ หลากสีมัดผ้าโพกหัว ถือดาบคู่ออกมาร่ายรำ ฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ อันเป็นศิลปะการต่อสู้ของลูกผู้ชาย 'ชาวไต' เยี่ยงย่าง ก้าวขา ขยับไหล่ โยกย้ายสะบัดมือตามจังหวะฆ้องกลองตามท่าทางของแต่ละคน หมุนวนเป็นวงกลม วาดลวดลายกันอย่างเต็มไม้เต็มมือ

คงเป็นเพราะเสียงฆ้องกลองที่ดังกังวาน เราใจให้ชาวบ้านหญิงชาย ลูกเล็กเด็กแดง ผู้เฒ่าผู้แก่ทยอยขึ้นวัด จนดูแน่นหนาตาบริเวณศาลาวัดด้านหน้า ขณะที่รุ่นพี่ ๆ วาดลวดลายอยู่ เด็ก ๆ หลายคนเริ่มขยับมือขยับเท้าตามจังหวะฆ้องกลอง วิ่งไปวิ่งมาชักไหว

การแสดงเพื่อการมาเยือนของเรากลุ่มเล็ก ๆ ได้ถูกแต่งเติมสีสันบรรยากาศให้คึกคักและอบอุ่นขึ้นด้วยผู้คนในหมู่บ้านเกือบทั้งหมู่บ้านมาร่วมสนุกเหมือนกับมีงานประเพณีในวัด

เสียงปรบมือกราวใหญ่พร้อมรอยยิ้มของผู้มาเยือน ผสมผสานรอยยิ้มแห่งความภาคภูมิใจของเหล่าพ่อ ๆ แม่ ๆ พ่อเฒ่า แม่เฒ่า เมื่อการฟ้อนเจิงฟ้อนดาบจบลง

แรกมาเราอยู่ในฐานะแขก ถูกต้อนรับหน้าต้อนรับหลังด้วยอาหารและการดูแลอย่างดี ประหนึ่งว่าเราเป็นเจ้าใหญ่ นายโต มาถึง ณ บัดนี้ เราเหมือนกรรมการผู้ทรงเกียรติ ที่คอยตัดสินการแสดง เด็ก ๆ จะแสดงได้ดีหรือไม่ อยู่ที่ความพึงพอใจของเราเอง ผมไม่รู้เลยว่า ถ้าเราไม่ปรบมือเจ้าของบ้านจะรู้สึกอย่างไร

จากนั้นเด็กหญิงราวสิบคนหน้าตาจิ้ม

ลิ้ม อายุราว 6-10 ปี เก้าผมเสียบดอกเอื้องนุ่งชิ้นสีชมพู เข้าชุดกับเสื้อแขนกระบอกป้ายทับทางด้านหน้ารัดจนเอวก็ก้าวออกมาฟ้อนมองเชิงดูไม่อ่อนช้อยเหมือนฟ้อนเล็บ แต่ก็ไม่แข็งแบบฟ้อนเจิงดูระดับกระแฉงและงดงามไปอีกแบบ

ถึงตอนนี้ ผู้มาเยือนที่นั่งรอบ ๆ โต๊ะกลม ชื่นชมการฟ้อนมองเชิงเพลิดเพลิน จนไม่สนใจลิ้มรสอาหารที่วางอยู่ตรงหน้า

ดูบรรยากาศของงานเริ่มเป็นบรรยากาศการแสดงที่มีพิธีต้องมากขึ้นจริง ๆ ด้วยเสียงประกาศสำเนียงภาคกลางผสมไทยใหญ่ของคุณลุงคันธวงศ์ ที่เด็ก ๆ เคารพเหมือนพ่อ ดังขึ้น

“ต่อไปจะเป็นการฟ้อนนก ฟ้อนนกนี้มาจากธรรมชาติที่พูดถึงกนิรีและกนิรที่กำลังเกี่ยวกันโนป่าหิมพานต์”

เด็กหญิงสองคน คนหนึ่งแต่งตัวเป็นกนิรี และอีกคนแต่งตัวเป็นกนิร ก็เริ่มออกมายกย้ายสายปีกหางที่ทำด้วยผ้าทอแซมดั้นเงินดั้นทองแวววาว เวลาขยับเคลื่อนไหวยิ่งดูวิจิตรบรรจง

การแสดงชุดสุดท้ายเป็นการฟ้อนโต เด็กชายเล็ก ๆ 2 คนอยู่ในชุดคลุมคล้ายการเชิดสิงโตแต่เป็นการฟ้อนของชาวไต ในชุดกว้าง คนหนึ่งเชิดหัว และขยับเป็นขาคู่หน้า อีกคนอยู่ด้านหลังขยับหางและขาคู่หลัง เป็นการขยับตามอากัปภิกิริยาของกวางโนป่า การขยับหัวและขาหน้าสอดรับกับเสียงฆ้อง กลอง ท่วงท่าเดินวิงลิ้ง

ตัวนอน การใช้ขนตามตัวแข่งขา เหมือนของจริง แทบไม่น่าเชื่อ เด็กทั้งสองรู้จักหระของกันและกันได้เป็นอย่างดี

การแสดงจบลงตามประเพณีของหมู่บ้าน ที่แสดงการต้อนรับกับคนภายนอก พอเป็นพิธี พวกเราผู้คุ้นกับการจัดขันโตกทั่ว ๆ ไปของบรรดาโรงแรมที่รับแขก มีการแสดงมากมายให้แขกเสพกันจนเกินพอ พอมาพบกับบรรยากาศพื้นบ้าน ๆ บวกกับเด็กตัวเล็ก ๆ ที่สามารถ

ถ่ายทอดศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านออกมาได้อย่างน่าทึ่ง เมื่อการแสดงของเด็กจบลงแล้ว พวกเราหลายคนตะโกนบอกพร้อมกันว่า “จบแล้วเหอ เอาอีก ๆ”

เสียงฆ้องกลองจึงเริ่มดังเป็นจังหวะอีกครั้ง แม่เฒ่า 4-5 คน ซึ่งพาลูกหลานมาร่วมงานบนศาลาวัด เมื่อได้ยินเสียงเรียกร้องจากผู้มาเยือน ก็ขยับเท้าก้าวออกมาพ้อนมองเชิงต่างคนต่างมีลวดลายของตนเองอย่างเต็มที่ พ้อนไปก็ยิ้มปนหัวเราะอายุลูก ๆ หลาน ๆ แต่คงจะเนิ่นนานมาแล้วที่ไม่ได้ออกมาพ้อนแบบนี้ พ้อนได้พักเดียวแม่เฒ่าก็ขอหยุด บอกว่าเหนื่อย

จากการเริ่มต้นที่เป็นการจัดแสดงเพื่อคนภายนอก กลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง กลายเป็นการแสดงที่ผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ จนเป็นการแสดงเพื่อพวกเขาเอง เหมือนอย่างตอนมีงานประเพณีของหมู่บ้าน แต่ไม่ลืมว่าเราคือแขกคนสำคัญ

ในความรู้สึกของผม มันต่างไปจากการจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ที่มาชื่นชมแล้วก็จากไป โดยที่คนในชุมชนไม่เห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมของตน

หลังจากการแสดงทั้งหมดจบลงพร้อม ๆ กับบรรดาแม่บ้านยกสำรับอาหารไปเก็บ ผู้มาเยือนเริ่มขยับมาล้อมวงคุยกับเด็ก ๆ ชาวบ้านก็ทยอยลงจากวัดกลับเข้าเรือน คุณลุงคนธวัช และคุณหญิงทร ช่วยกันบอกเล่า

“เดี๋ยวนี้ศิลปวัฒนธรรมของชาวใต้ได้รับความสนใจน้อยลงเรื่อย ๆ จนเด็กรุ่นหลัง ๆ มีโอกาสเห็นน้อยเต็มที่

จึงได้พยายามริเริ่มกันมาได้ 2-3 ปีมานี้เอง โดยเริ่มจากลูก ๆ หลาน ๆ ของลุงคนธวัชและเพื่อน ๆ เด็ก ๆ ที่สนใจ แล้วก็หาพ่อครูแม่ครูมาสอนกัน เด็ก ๆ เขาก็ชอบและก็สนุกกัน ตั้งใจฝึกฝนกันมาจนเป็นดั่งที่เห็นวันนี้แหละ เมื่อมีเด็ก ๆ เข้ามาร่วมกันขึ้น จึงมีการตั้งกลุ่ม ‘เยาวชนคนกล้า’ มีการเลือกประธานกลุ่ม เขาเลือกกันเอง ตอนนี้เด็กชายวัย 6 ขวบได้รับเลือกเป็นประธานกลุ่ม”

พ้อนนง กำลังเกี่ยวโอบเฉี่ยวกันไปมากลางศาลาวัด

ก่อนกลับประธานกลุ่มเยาวชนคนกล้าได้กล่าวขอบคุณคณะผู้มาเยือน พร้อมกับชักชวนให้มาเยี่ยมเยือนอีก

การได้มาเยือนครั้งนี้ ได้เห็นการต้อนรับในบรรยากาศที่มีความจริงใจ เข้าถึงคุณค่าแห่งสัมพันธภาพ ทั้งของคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างน่าประทับใจ ซึ่งไม่มีทางเกิดขึ้นเลยหากคนในชุมชนไม่เห็นคุณค่าและเข้ามาร่วมมามีปฏิสัมพันธ์ด้วยจิตใจ

และสำหรับผม นี่คือความหมายของประเพณีการต้อนรับที่แท้จริง

